

Action Plan for Affordable Energy: Den Haag, wordt wakker!

Energiepodium, 03-03-2025

De Europese energiekosten zijn torenhoog, aldus Martien Visser. “Wegduiken in de hoop dat het wel goed komt, is onmogelijk geworden nadat Draghi opschreef wat niemand in Brussel durfde te zeggen. De nieuwe EU-commissie publiceert nu het “Action Plan for Affordable Energy”, dat een waslijst aan voorstellen en voornemens bevat waar iedereen wel iets van zijn gading in kan vinden. De cynici niet uitgezonderd. Ik zie het glas als half vol.”

Dat het water de EU-industrie inmiddels boven de lippen staat is wel duidelijk. Aan de lopende band verschijnen berichten dat EU-bedrijven het loodje leggen, investeringen worden geschrapt en zelfs op onderhoud wordt bezuinigd. Alleen het topje van de ijsberg haalt het nieuws. Beoordeling van de voorstellen uit het Action Plan dient daarom langs de assen ‘snel’ (lees: ruim voor 2030) en ‘significant’ (lees: tientallen procenten) te geschieden. Het resultaat is dan nogal mager. Vrijwel alle voorstellen gaan lang duren met resultaten op procentenniveau.

Laten we echter niet te negatief zijn. De mogelijkheden van de commissie zijn beperkt. Energie is namelijk vooral een zaak van de nationale overheden. Als Duitsland en België hun kerncentrales sluiten en Nederland zijn kolencentrales, dan mag dat gewoon. Ook als dit leidt tot stijging van elektriciteitskosten en vermindering van voorzieningszekerheid bij de burens. Evenzo mogen de lidstaten de energiekosten naar hartenlust opdrijven door extra heffingen en investeringen in (hernieuwbare) productiecapaciteit frustreren door strenge eisen aan windturbines, oneindige vergunningprocedures of het afschaffen van salderen. Ongetwijfeld tot wanhoop van de Brusselse ambtenaren.

“De klimaatambities komen niet in gevaar terwijl kolencentrales in de EU toch al planmatig gesloten worden”

Natuurlijk, voor een groot deel zijn de hoge Europese energiekosten te wijten aan de kosten voor geïmporteerde gas en olie. Dat gebeurt tegen wereldmarktprijzen waar de EU nauwelijks invloed op heeft. Betere marktwerking in de EU zal nauwelijks soelaas bieden, want dat loopt best goed. De aandacht hiervoor in het Action Plan zal te maken hebben met enkele Oost-Europese landen met minder ontwikkelde energiemarkten. In Noordwest-Europa staat de winst door betere marktwerking, als die er al is, in schril contrast met de grootte van de problematiek. Prima, die aandacht, maar geen oplossing. Ook de Europese elektriciteitskosten zijn torenhoog. Terwijl inmiddels bijna 70% van alle EU elektriciteit uit zon (10%), wind (19%), water (15%) en kernenergie (23%) komt, bepalen gas- (15%) en kolencentrales (10%) de stroomprijs. Hier speelt het Europese ETS een rol. Want gas- en kolencentrales berekenen deze CO2-kosten door. Dat leidt thans tot een 20% hogere elektriciteitsprijs, een percentage dat komende jaren verdubbelt. Haal de elektriciteitscentrales uit het ETS, denk ik dan. De klimaatambities komen niet in gevaar, want de 70% CO2-vrije bronnen winnen het toch in de *merit order*, terwijl kolencentrales in de EU toch al planmatig gesloten worden. Hooguit zullen lagere stroomprijzen op de markt tot iets hogere subsidies leiden voor hernieuwbaar en

kernenergie. Maar ja, we willen toch lagere stroomprijzen? Het Action Plan noemt het ETS niet eens.

“Zou Brussel echt denken dat Trump, met in zijn kielzog de rest van de wereld, CBAM als Europese importheffing zonder morren zal accepteren?”

Elektriciteit vormt 20% van de Europese energievraag. De EU kan de torenhoge energiekosten niet aanpakken zonder die andere 80%. Wachten totdat het aandeel elektriciteit groeit is geen optie, want dat is een langzaam proces, terwijl de problematiek acuut is. Onbegrijpelijk dat de EU niet voorstelt de gratis CO2-rechten voor de internationaal concurrerende industrie te handhaven en uit te breiden. Zou Brussel echt denken dat Trump, met in zijn kielzog de rest van de wereld, CBAM als Europese importheffing zonder morren zal accepteren? Nog los van alle mogelijkheden CBAM te omzeilen, dat gebeurt ook met Russische olie, en de afwezigheid van een compenserend mechanisme voor export.

Ook het prijsopdrijvende effect van ETS2 wordt genegeerd. Dit treft met name huishoudens, MKB-bedrijven en de transportsector. Die berekenen deze ETS2 kosten door aan hun klanten, waaronder de grote bedrijven die daarmee nog duurder uit zijn. Overigens moeten ook steeds meer MKB-bedrijven op de wereldmarkt concurreren, want met een druk op een knop kun je ook spullen uit China of Afrika laten komen. Het klimaateffect van het ETS2 is bovendien beperkt, want transport wordt via normering vanzelf CO2-vrij, terwijl de snelheid van de elektrificatie van gebouwen vooral afhangt van beschikbare netwerkcapaciteit en allerlei regelgeving en niet van de energiekosten. Dus waarom het ETS2 niet schrappen of 5 jaar uitstellen, gegeven de precaire situatie in de wereld? Ik kan slechts speculeren. Hopelijk komt men nog tot inkeer.

“Als energie-efficiëntie niet via hoge prijzen mag worden gestimuleerd, dan moet het gebeuren via normering”

De lidstaten beslissen over investeringen en belastingen. Energiebelasting is ideaal, want energiegebruik is nauwelijks prijselastisch. Dat is dus fijn budgetteren. Bovendien kan geclaimd worden dat het nodig is als klimaatmaatregel, dus politiek goed verkoopbaar. Bovendien, als energie-efficiëntie niet via hoge prijzen mag worden gestimuleerd, dan moet het gebeuren via normering en daarmee maak je als politicus geen vrienden. De gevolgen zijn inmiddels bekend.

Tussen de regels door lees je in het Action Plan de frustratie hierover in het Brusselse. Men wijst nadrukkelijk op de minimum niveaus die de EU-landen met elkaar afspraken en pleit ervoor dat de lidstaten zich daarnaar richten. Het Action Plan noemt met name elektriciteit, maar dit moet zoals gezegd breder gezien worden. Nederland mag zich dit in het bijzonder aantrekken. Want het heeft bovenop het ETS extra heffingen geïntroduceerd en daarbovenop allerlei uitzonderingen en compensatiemechanismen afgeschaft, die elders in Europa wel worden gebruikt. Daarnaast heeft Nederland de hoogste energiebelastingen (en accijnzen) van Europa. Huishoudens in krijgen die belastingen deels terug, maar bedrijven niet en daar gaat het hier om.

“Nergens lees ik in de reactie van minister Hermans over de eigen verantwoordelijkheid voor de torenhoge energiekosten”

In haar reactie op het Action Plan zegt minister Hermans (KGG) tevreden te zijn met wat de EU wil gaan doen. Nergens lees ik over de eigen verantwoordelijkheid voor de torenhoge energiekosten. Kom op Den Haag, word wakker! Schrap alle nationale koppen die de energiekosten voor bedrijven verhogen en ga maximaal de ruimte benutten die de EU biedt qua vrijstellingen en compensaties. Verlaag voorts de energiebelastingen en accijnzen stapsgewijs zodat Nederland in 2030 op het Europese minimumniveau zit. Jazeker, dat scheelt de schatkist inkomsten. Het behoud van een bloeiende economie is echter belangrijker, ook voor die schatkist. Het klimaat zal daar niet onder lijden. Hooguit zal er minder CO2 de grens over worden geduwd.

Martien Visser